

Nr 436.

Av herr **Lövgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående anslag till hospitalsbyggnader.

Vid 1928 års riksdag framlade Kungl. Maj:t, genom proposition nr 155, förslag om förläggning av ett hospital å Backen i Umeå socken, Västerbottens län. Detta förslag blev icke bifallet av riksdagen utan saken sköts till förnyad utredning och riksdagen uttalade därvid att uppmärksamheten borde ägnas åt områden vid älvdalen mellan Backen och Vännäs.

På Kungl. Maj:ts uppdrag har sedermera medicinalstyrelsen verkställt utredning angående de platser, vilka kunde ifrågakomma såsom förläggningsplats för det nya hospitalet. Men det förefaller, som om medicinalstyrelsen haft den förutfattade meningen, att hospitalet skulle förläggas till det tidigare föreslagna området vid Backen alldeles oavsett vilka fördelar ur förläggningssynpunkt de övriga på förslag varande platserna kunde erbjuda. På annat sätt förefaller det omöjligt att förklara den snäva behandling, som kommit dessa förslag till del. Det huvudsakliga motivet för hospitalets förläggande till Backen torde vara närheten till Umeå stad, och för denna synpunkt ha alla andra skäl fått vika. Men det är ju ganska förklarligt, om man ur landsbygdsbefolkningens synpunkter reagerar mot denna koncentration till de större städerna av alla statens institutioner. Ty den medför ju icke enbart fördelar utan också mycket stora nackdelar.

Vid Vännäs har tidigare funnits en militärförläggning, och staten innehar från denna tid ett stort, utomordentligt naturskönt beläget markområde, som använts till lägerplats tidigare. Det är ju då ganska förklarligt, om man inom Vännäs köping ondgör sig över att detta förstklassiga markområde skall ligga för fäbot och icke erhålla någon förnuftig användning. Man har så mycket större skäl att vara missnöjd, som samhället icke erhållit någon som helst kompensation för den förlust av skatteobjekt, vilken blev följden av lägerplatsens nedläggande.

Nu har man visserligen tagit den närmast samhället belägna delen av den gamla lägerplatsen i bruk för flygets räkning, men detta ger ju icke Vännäs köping några inkomster och ej heller är det någon tillfredsställande användning av området. Ty detta är alldeles för dyrbart för att endast

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 4 saml. 90 häft. (Nr 436.)

tjäna som landningsplats för aeroplan någon enstaka gång. Man hade därför kunnat begära, att medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t skulle beakta dessa synpunkter och gå in för en objektiv prövning av Vännäs som förläggningsplats för hospitalet. När så icke skett ser jag mig nödsakad att även i år motionsledes framföra till riksdagens prövning de synpunkter på frågan, som förfäktas av representanterna för Vännäs köping, vilka jag anser vara bärande.

Sedan någon ändring icke torde vara möjlig att ernå uti flyghangarens förläggning, är det ju lönlöst att resonera om denna del av lägerplatsen som förläggningsplats för hospitalet utan det blir endast att undersöka möjligheterna att till den nordvästra delen av lägret vid den gamla skjutbanan förlägga detsamma. På medicinalstyrelsens föranstaltande har en grundundersökning företagits av detta område. Av bilagorna nr 1 och 2 framgår denna undersöknings resultat. Vid ett studium av dessa bilagor förefaller det ganska märkligt, att grundförhållandena förklarats otillfredsställande. Ty vid samtliga borrhål i sektion I överstiger icke lerlagrets mäktighet grundläggningsdjupet. I sektion II är det endast vid borrhål nr 5, som lerlagret uppgår till en icke önskvärd mäktighet. I sektion III är det endast vid borrhål nr 7, som lerlager av större mäktighet påträffas, men detta saknar ju betydelse då hela byggnadskomplexet med största sannolikhet icke skulle nå fram till denna punkt. Mellan sektionerna II och III och borrhålen 3 och 4 har man gjort ett med a betecknat borrhål, där lera till ett djup av omkring 6 meter påträffats. Av detta drar man nu den slutsatsen att grundförhållandena äro otillfredsställande. Det kan ju då vara värt att ställa den frågan: Är det nödvändigt att förlägga någon av byggnaderna till det område där dessa djupa lerlager påträffats? En blick på kartan över det av Vännäs köping till förfogande ställda området visar, att det finnes gott om utrymme, om man vill företaga en förskjutning av byggnaderna till området ovanför sektion I. Undersökningsmännen förklara ju grundförhållandena inom denna del av området vara av god beskaffenhet. Det borde därför icke föreligga någon svårighet att finna tillräckligt utrymme för hela byggnadskomplexet.

Det av Kungl. Maj:t föreslagna området vid Backen har många nackdelar både ur grundläggningssynpunkt och i övrigt, vilka göra att detsamma icke kommer att bli någon idealisk förläggningsplats. Av den föreliggande utredningen angående grundförhållandena vid Backen framgår att man praktiskt taget för samtliga byggnader måste räkna med betongsulor som undergrund och i ett fall, nämligen för en fjärdedel av byggnad nr VII, räknar man med en extra fördjupning av grunden av upp till 4 meter. Det är därför ganska svårt att förstå, varför grunden vid Backen är så mycket bättre än vid Vännäs.

Vad sedan själva omgivningen beträffar, så komma ju samtliga byggnader vid Backen att förläggas inne i skogen och någon utsikt över omgivningen erhålles icke annat än mot söder. I öster, norr och väster skymmes utsikten

av skog. Det förefaller därför som om utsikten skulle bli tämligen begränsad även om man gör den »uthuggning i skogen» som medicinalstyrelsen förutsätter. (Se prop. sid. 90.) Å sid. 90 i propositionen anföres vidare: »Angelägenheten av att hospitalet får ett *läge*, som icke är alltför mycket avskilt från bebyggelse och samfärdsel, har förut framhållits. Å andra sidan böra byggnadsområde och arbetsfält icke ligga så nära intill bostäder eller allmän trafikled, att patienterna utsättas för närgånget beskådande eller obehörigt umgänge med främmande. I båda hänseendena är det ifrågavarande området välbeläget. Avståndet från hospitalets huvudkomplex till landsvägen komme att utgöra omkring 400 meter, promenadgårdarna skulle genom skogen väl skyddas för insyn, och den trädgårdsmark, som ligger närmast landsvägen, bleve skild från denna genom ett omkring 120 meter brett, av hospitalet disponerat område. Någon inhägnad medelst plank eller annat skyddande stängsel bleve ingalunda erforderlig. Väsentligen annorlunda te sig förhållandena i detta avseende vid det område å Vännäs lägerplats, som vid undersökning av 1909—1910 års kommissioner och även nu av medicinalstyrelsen förklarats olämpligt som förläggningsplats för hospital icke minst på grund av dess läge omedelbart intill allmän väg, vid vars andra sida ett flertal bostadshus, delvis uppförda i två våningar, äro belägna. Här skulle avståndet mellan vägen och hospitalets huvudkomplex komma att föga överstiga 100 meter, och byggnader och promenadgårdar skulle ligga utan något som helst skydd för insyn.» Hela denna argumentering svävar emellertid i luften sedan man gått in för att förlägga hospitalet till den nordvästra delen av lägerplatsen. Ty dels blir avståndet mellan den punkt där huvudkomplexet kan tänkas förlagt och landsvägen mellan 3 och 400 meter, dels kommer någon insyn icke att vara möjlig på den grund, att hospitalet kommer att ligga på en så mycket högre nivå, så att insyn av denna anledning omöjliggöres.

Av medicinalstyrelsens utredning framgår, att man vid det slutliga bedömandet stått i valet och kvalet mellan en förläggning till Backen, Vännäs eller Vindeln. Att Vindeln överhuvudtaget kommit att nämnas som förläggningsplats, är ägnat att förvåna, sett mot bakgrunden av riksdagens direktiv, vilka ju gingo ut på en närmare undersökning av förläggningsplatser, som kunde ifrågakomma i älv dalen mellan Backen och Vännäs. När Vindeln därför kommit med i det slutliga bedömandet, får det väl närmast tolkas såsom ett försök att splittra motståndarna till en förläggning till Umeå på två linjer. Ty sedan Piteå hospital nu utbyggt och är ämnat att mottaga patienter även från Västerbottens nordligare delar är det väl knappast lämpligt att förlägga det nya hospitalet, som skall mottaga patienter från det övriga Västerbotten och de nordliga delarna av Västernorrlands län, så långt norrut som till Vindeln. Dessutom är ju Vindeln icke på långt när samma knutpunkt för landsvägs- och järnvägstrafiken som Vännäs. Och detta är ett förhållande som har stor betydelse ur kostnadssynpunkt.

Uti den av medicinalstyrelsen verkställda utredningen uppgives att erfor-

derliga mängder betonggrus och mursand måste anskaffas från en plats belägen cirka en halv mil från platsen. En närmare undersökning, som under senare tid verkställets, har emellertid givit vid handen, att mursand och singel finnas i tillräckliga mängder på ett avstånd av högst 1,000 meter och betonggrus av prima kvalitet på ett avstånd av 3 kilometer från byggnadsplatsen.

För att erhålla klarhet över möjligheten att erhålla tillfredsställande transportförbindelse mellan järnvägen och den föreslagna byggnadsplatsen har Vännäs köpings hospitalskommitté låtit baningenjören Ivar Gewalt i Umeå göra en provisorisk undersökning angående möjligheten att framdraga ett järnvägsspår till byggnadsområdet. Av denna undersökning framgår, att möjlighet finnes att framdraga ett spår till byggnadsområdet, som, om man väljer alternativ 2, för ända upp till byggnadsplatsens nivå. Utredningsmannen förordar likväl alternativ I, vilket för upp till en nivå, som ligger 12 meter lägre än byggnadernas nivå, men förordar att spårets karaktär blir provisorisk och endast avses att tjäna masstransporterna under byggnadstiden. (Den av baningenjör Gewalt utförda undersökningen fogas som bilaga till motionen.) Fråga är emellertid om icke en landsväg mellan järnvägsstationen och byggnadsområdet fyller transportuppgiften lika bra som ett järnvägsspår. Ty sedan man väl lastat en lastbil med gods, spelar det ju en tämligen ringa roll ur kostnadssynpunkt att föra fram bilen 1 kilometer eller något däröver, som avståndet är till byggnadsplatsen från stationen, men man har den fördelen vid användning av lastbil, att man får godset avlastat precis på den punkt inom byggnadsområdet där det är av behovet.

Beträffande köpingens erbjudande om vattenleverans har medicinalstyrelsen uttalat att den »hyser stora betänkligheter mot att i en angelägenhet av så utomordentlig vikt och så betydande driftteknisk och ekonomisk räckvidd som hospitalets förseende med vatten förlita sig på de resurser, som ett relativt litet samhälle rimligen kan disponera.» Härtill genmäla köpingens talesmän: »Beträffande köpingens erbjudande om vattenleverans så visar en fullt sakkunnig utredning att köpingen kan leverera erforderligt vatten till angivet pris, varvid inkomsterna så täcka utgifterna, att densamma blir fullt räntabel.»

I fråga om avloppsledningen förklarar hospitalskommittén att »köpingen inom den närmaste tiden är nödsakad att bygga avloppsledning för de delar av köpingen, vilka en avloppsledning från hospitalet skulle genomskära.» Det blir därför endast en fråga om någon fördyring av en under alla förhållanden erforderlig avloppsledning, som kan bli en följd av hospitalets förläggande till Vännäs.

En av de fördelar för hela den omgivande bygden, som skulle vinnas vid ett förläggande av hospitalet till Vännäs, vore den, att köpingens folkmängd därigenom bleve tillräcklig för att man skulle kunna förlägga en realskola dit. För närvarande är det så att barnen måste inackorderas i någon av städerna i Västerbotten, om deras föräldrar vilja ge dem någon skolning

utöver folkskolan. Det vore därför att tillmötesgå ett berättigat landsbygdsintresse, om riksdagen genom hospitalets förläggning till Vännäs indirekt medverkade till en realskolas tillkomst.

Vidare skulle ju en förläggning av hospitalet till Vännäs innebära ett mycket förbättrat avsättningsområde för traktens jordbrukare. Och denna synpunkt har sin givna betydelse för hela bygdens utveckling på det agrikulturella området. I närheten av Umeå stad äro redan nu avsättningsförhållandena tillfredsställande för den traktens jordbrukare, varför de icke bleve lidande, om också icke hospitalet förlades till Backen-området.

Av det ovan anförda framgår, att det huvudargument, som medicinalstyrelsen anfört emot en hospitalsförläggning till Vännäs, nämligen grundförhållandena, icke är hållbart, utan man kan snarare påstå att grundförhållande på det föreslagna området i Vännäs äro bättre än vid Backen. Vad sedan angår önskvärdheten att få hospitalet förlagt så nära stad som möjligt, så är det ju blott 30 kilometer till Umeå från Vännäs, och denna sträcka tar icke mer än 45 minuter vare sig man använder bil eller tåg. Någon svårighet för läkarna att erhålla tillfälle till samråd med sina kolleger föreligger alltså icke. Och den kostnad, som resorna in till Umeå skulle medföra, uppväges flerdubbelt därav, att man vid en förläggning till Backen praktiskt taget finge transportera allting, som skulle ut till hospitalet den 5—6 kilometer långa vägen från Umeå. Vidare må ju anföras, att i Vännäs finnas nu stationerade provinsialläkare, apotekare, tandläkare, maskiningenjör, komminister m. fl. Tillfälle till umgänge finnes således om också icke i samma utsträckning som i Umeå.

En objektiv prövning av förslaget att till Vännäs förlägga det planerade hospitalet skall utan tvivel ge vid handen, att någon lämpligare plats icke finnes att tillgå. Ej heller skulle kostnaderna för ett hospital förlagt till Vännäs uppgå till högre belopp än de som nu avses för dess uppförande på Backen-området. Jag vågar därför, under hänvisning till det ovan anförda och bilagorna nr 1, 2, 3, 4 och 5, hemställa,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 220, i vad densamma avser förläggning av ett hospital till Backenområdet i Umeå socken i Västerbottens län, ville besluta, dels att det för Västerbottens län och norra delarna av Västernorrlands län planerade hospitalet skall förläggas till ett område inom och i omedelbar anslutning till Vännäs gamla lägerplats, vilket av Vännäs köpings hospitalskommitté föreslagits och ställts till förfogande i den mån det icke redan disponeras av staten;

dels ock anslå 200,000 kronor att utgå under budgetåret 1929—1930 till arbetets påbörjande.

Stockholm den 4 april 1929.

O. W. Lövgren.

Sedan undertecknad på uppdrag av Vännäs köpings hospitalskommitté närmare undersökt möjligheterna för framdragande av ett järnvägsspår från Vännäs station till den för det huvudsakliga hospitalskomplexets placering tilltänkta platån nordväst om Vännäs lägerhöjd, får jag såsom resultat av undersökningarna förutom bilagda plan- och profilritning avgiva följande betänkande.

BETÄNKANDE.

Tilltänkt läge och placering av byggnaderna i hospitalets huvudkomplex har icke varit mig närmare bekant, men förslagsvis har jag undersökt möjligheten av att på den avsedda högplatån placera ett byggnadskomplex av ungefär samma gestaltning som i bilaga till kungl. prop. nr 165 till 1928 års riksdag angivits för hospitalet vid Backen intill Umeå.

Administrationsbyggnaden samt huvudentrén har förlagts mot söder med någon dragning åt väster och vettande mot Ume älvens dalgång, varvid huvudtillfartsvägen förlagts från allmänna landsvägen Umeå—Bjurholm efter västra gränsen av det kronan tillhöriga lägerområdet. Den egentliga byggnadsplatsen kommer då att omfatta ett område, som sträcker sig tvärs över det gamla skjutfältet och in på åkrarna närmast öster om detta. Västerut sträcker sig byggnadsområdet i huvudsak efter skogsbrynet och mot öster fram till den ägoväg, som följer platåns östra krönkant. På andra sidan denna väg vidtager sluttningen ned i ravinen mellan lägerhöjden och hospitalsplatån. Denna ravin, som sträcker sig ned mot järnvägen norr om Vännäs station, utgör den naturligaste vägen för framdragande av järnvägsspåret till hospitalet.

Emellertid hava avvägningarna givit vid handen, att den åsyftade platån ligger på höjden 120 à 125 m. i det av järnvägen använda höjdsystemet under det att Vännäs bangård ligger endast på höjden 89. Terrängen närmast bangården består av sankt leråkrar och höjer sig endast obetydligt från banan, varför man på de första femhundra meterna av spåret endast kan vinna några få meter i höjd om icke kostbara bankfyllningar skola tillgripas. Som hela spårlängden direkt upp till platån utgör 1,300 m. skall alltså en nivåskillnad av c:a 30 meter övervinnas på 800 meters väglängd. En oavbruten stigning 25 %, vilken är den största som kan ifrågasättas, ger endast 20 meters höjning på 800 m., och det är alltså därav klart, att det icke är möjligt att från bangården komma direkt upp på platån med ett järnvägsspår.

Det finnes dock en möjlighet att följa södra kanten av ravinen samt höja sig utefter lägerhöjdens sluttning och komma upp på det gamla exercisfältet med ett utdragsspår ända fram emot Bjurholmsvägen, varifrån ett stickspar drages i motsatt riktning till dalgångens norra sida utefter hospitalsplatån. Spåret är inritat å den bilagda planen och betecknat med alt. 2. På detta sätt går det att komma upp på platån, men det blir en mycket dyrbar anordning och medför kostbara terrasseringsarbeten särskilt i den branta sluttningen mot lägerhöjden. Jag har velat påpeka denna möjlighet, men anser, att den icke bör komma till utförande på grund av de stora kostnaderna och den mindre tilltalande omständigheten, att spåret kommer att gå ända upp på framsidan av byggnadskomplexet mellan detta och landsvägen.

Det synes mig bäst, att transportspåret förläggas enligt den sträckning, som å planen betecknats med alt. 1 och med en ungefärlig profil, som bilagda ritning visar. Från utgångspunkten vid järnvägens lastkaj går spåret över den omskrivna dalgången och följer den mera långsluttande norra sidan av denna. Med användande av en c:a 500 m. lång maximistigning 25 % kan man komma upp till nivån 105, där man med en förläggning av spåret längs nivåkurvorna kan anordna ett horisontalplan för vagnarnas avställning samt stickspår för omväxling och en enkel kaj. Detta plan kommer att ligga c:a 12 m. lägre än närmaste del av platån, där ångcentralen tänkes bli förlagd. Från spåret anordnas en sluttande transportbana upp till platån, såsom under byggnadstiden var anordnat vid sanatoriebygget i Hällnäs och såsom i större skala permanent finnes vid Österåsens sanatorium. Skall spåret och denna bana bibehållas även efter byggnadstiden vore lämpligt att lägga transportbana i tunnel under den väg, som jag tänkt mig framdragen efter kanten av platån.

Med den korta tid, som stått till buds för dessa undersökningar, har icke varit möjligt att åstadkomma så detaljerade uppgifter, att kostnadsberäkningar kunna framläggas, men jag tvekar likvisst icke att förorda alt. 1 för denna transportfrågas ordnande.

För kommunikationen med samhället och järnvägen synes mig förutom en bred huvudtillfartsväg från allmänna landsvägen en väg för lastbilar böra anordnas i sträckning ungefär efter ägovägen genom skogen och sedan efter stationsområdets västra gräns för förbindelse med S. J. godsmagasin och lastplaner.

Med hänsyn till motortrafikens utveckling ifrågasättes, huruvida icke dessa båda tillfartsvägar äro fullt tillräckliga för hospitalsdriftens framtida behov och att sålunda spåret endast bör givas provisorisk karaktär att tjäna masstransporterna under byggnadstiden.

Umeå den 28 augusti 1928.

Ivar Gewalt.

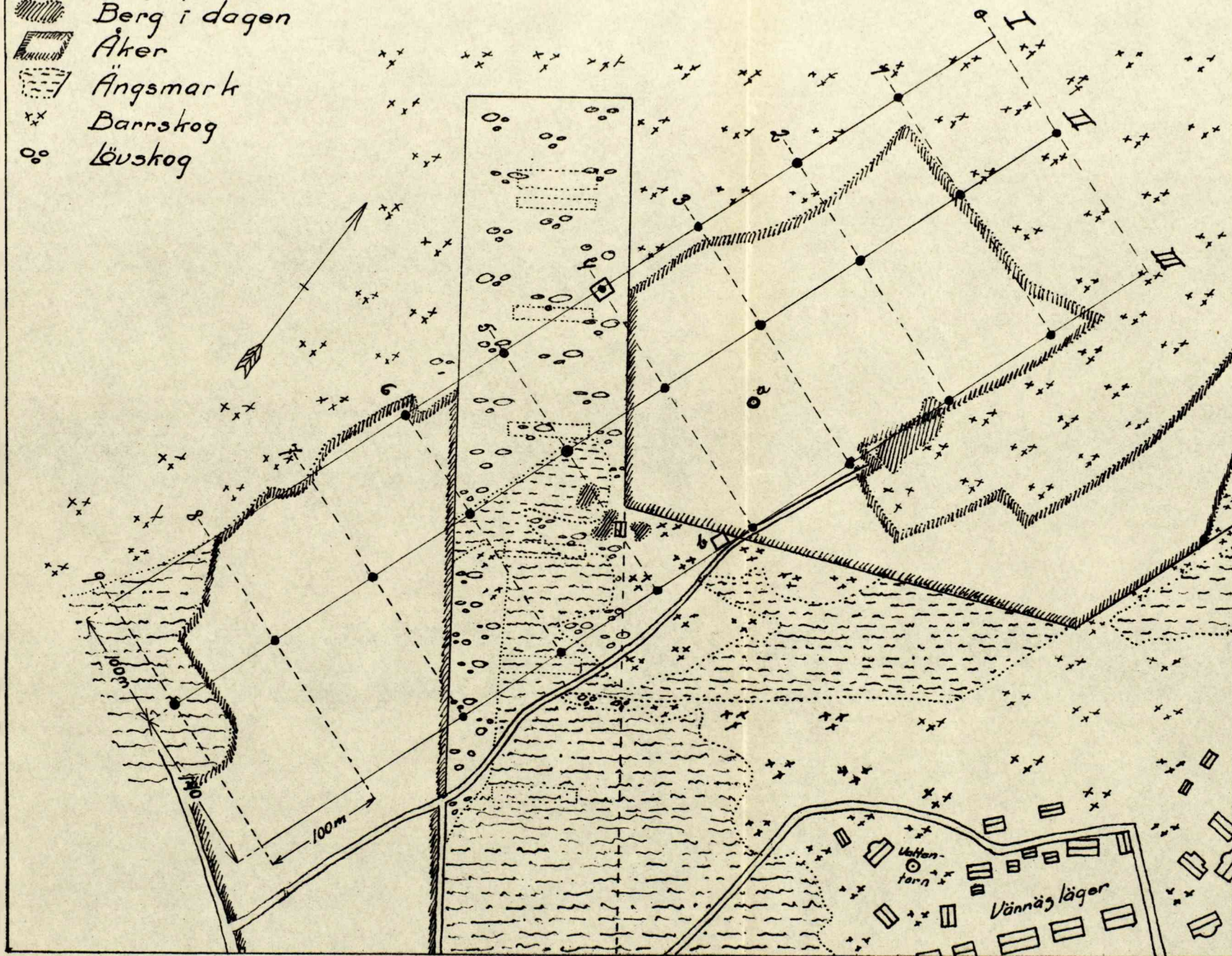
Bilaga 2.

Vännäs.

Grundundersökning för
hospitalsanläggning.

- Borrhål
- -- med proutagning
- Prougrop
- ▨ Berg i dagen
- ▧ Åker
- ▤ Ängsmark
- ×× Barrskog
- Lövskog

0 100 200 300 m.

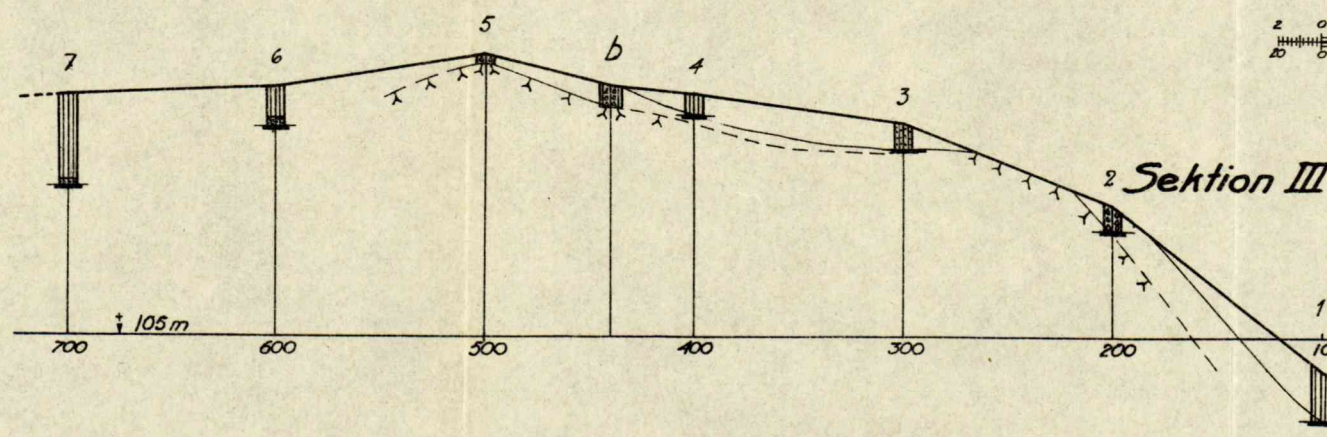
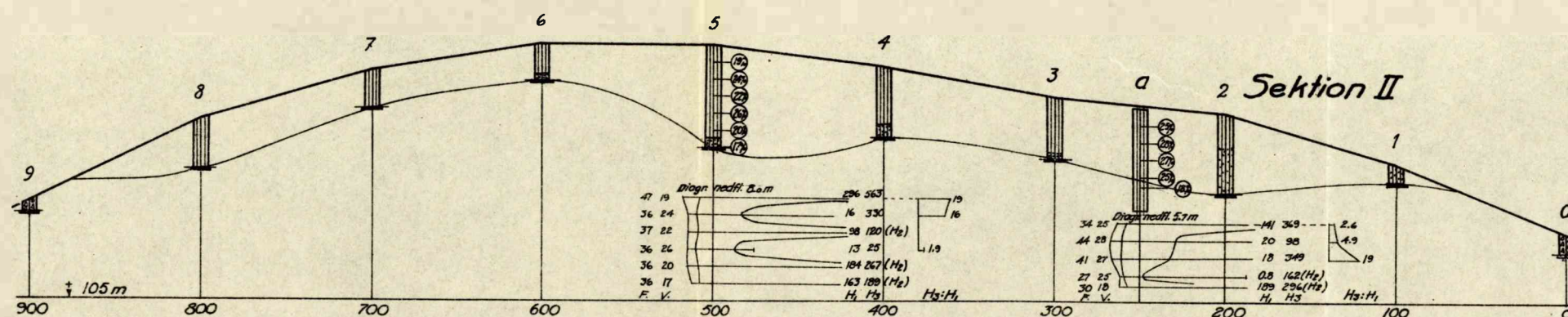
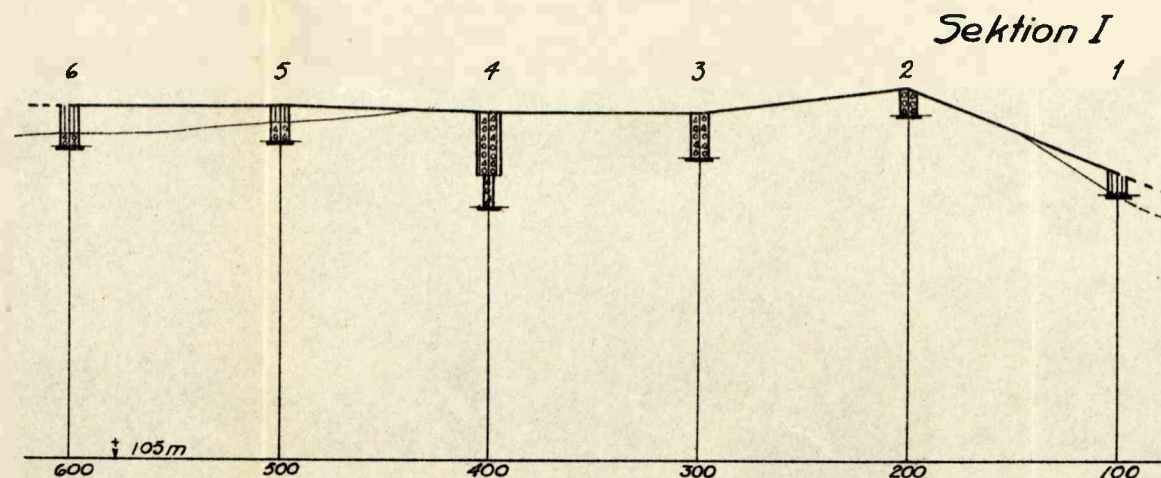
Stockholm den 17 Okt 1928
 Skultun Ragnar Lidén

Vännäs

Grundundersökning för
hospitalsanläggning.

Fixpunkt för avvägningen golvhöjden
i samhällets vattentorn = +124.10 m.

Skala för höjd 1:200
Skala för längd 1:2000
Meter

Stockholm den 17 Okt 1928
John Ren Ragnar Lidén

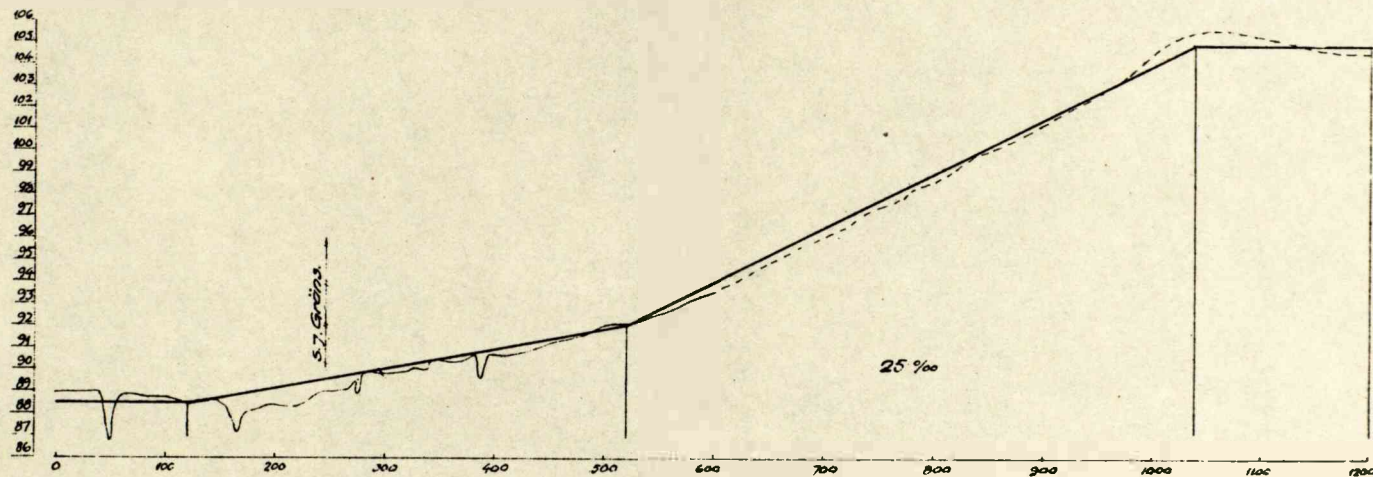

UNGEFÄRLIG PROFIL FÖR ALTERNATIV 1

LÄNGBDSKALA 1:1000.

HÖJDSKALA 1:200.

LINEA DEN 28 AUGUSTI 1928

B.1. 5.